

Analiza ruralnog turizma na primjeru otoka Paga

Škoro, Ivona

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:634584>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL MENADŽMENT
STRUČNI STUDIJ TURISTIČKI MENADŽMENT

Ivona Škoro

ANALIZA RURALNOG TURIZMA NA PRIMJERU
OTOKA PAGA

Završni rad

Šibenik, 2019.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL MENADŽMENT
STRUČNI STUDIJ TURISTIČKI MENADŽMENT

ANALIZA RURALNOG TURIZMA NA PRIMJERU
OTOKA PAGA

Završni rad

Kolegij: Teorija i organizacija turizma

Mentor: Jelena Šišara, univ. spec. oec., v.pred.

Studentica: Ivona Škoro

Matični broj studentice: 1219052420

Šibenik, 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. RAZVITAK I POJAM TURIZMA	2
2.1. Funkcije turizma	3
2.2. Vrste turizma	3
3. SELEKTIVNE VRSTE TURIZMA	5
3.1. Vrste selektivnog turizma	5
4. RURALNI TURIZAM KAO JEDNA OD SELEKTIVNIH VRSTA TURIZMA	7
4.1. Početci ruralnog turizma	8
4.2. Pojam ruralnog turizma	8
4.3. Oblici i aktivnosti ruralnog turizma	10
4.3.1. Agroturizam	10
4.3.2. Ostali oblici ruralnog turizma	12
4.3.3. Aktivnosti ruralnog turizma	14
4.4. Preduvjeti za razvoj ruralnog turizma	15
4.4.1. Čimbenici koji pogoduju razvoju ruralnog turizma	16
4.4.2. Turistička potražnja	16
4.4.3. Turistička ponuda	17
4.5. Ruralni turizam i održivi razvoj	19
5. ANALIZA RURALNOG TURIZMA NA OTOKU PAGU	21
5.1. Opći podaci o otoku Pagu	21
5.1.1. Povijest otoka	21
5.1.2. Geografski položaj i klima	22
5.1.3. Stanovništvo i gospodarstvo	23
5.1.4. Infrastruktura	23
5.2. Analiza turističke ponude i potražnje	24
5.2.1. Prirodni resursi	24
5.2.2. Kulturna ponuda	26
5.2.3. Aktivnosti	27
5.2.4. Gastronomija	29
5.2.5. Turistička potražnja	30
5.3. Analiza ponude ruralnog turizma na otoku Pagu	32
5.3.1. Smještajni objekti	33
5.3.2. Ugostiteljski objekti	34

6. ZAKLJUČAK	35
7. LITERATURA.....	36

ANALIZA RURALNOG TURIZMA NA PRIMJERU OTOKA PAGA

IVONA ŠKORO

Stjepana Radića 121, Brckovljani; ivona2000skoro@gmail.com

Sažetak rada

U današnje vrijeme stresa, ubrzanog načina života, nedostatka vremena za sebe i pomanjkanje kvalitetnih aktivnosti, seoski turizam predstavlja odličnu mogućnost bijega iz takve svakodnevnice. Ruralna su područja zanimljiva turistima, između ostalog i zbog toga što ruralna područja pružaju turistima veliku mogućnost zabave i razonode, jer čovjeka urbane sredine vraća prirodi kojoj oduvijek pripada. Mir, čist okoliš, interakcija s novim ljudima, zdrava hrana, lagani tempo te fizička aktivnost zaslužni su za nastanak i opstanak ruralnog turizma kao turizma okrenutog individualnom gostu i njegovim potrebama. Stoga će se u ovom radu analizirati ruralni turizam na otoku Pagu.

(36 stranica/9 slika/27 literaturnih navoda/jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnica Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: turizam;ruralno;čist okoliš; aktivnost; zdrava prehrana

Mentor: univ. spec. oec. Jelena Šišara

Rad prihvaćen za obranu: 23.04.2019.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Department of Management

Professional Undergraduate Studies of Management

ANALIZA RURALNOG TURIZMA NA PRIMJERU OTOKA PAGA

IVONA ŠKORO

Stjepana Radića 121, Brckovljani; ivona2000skoro@gmail.com

Abstract

Nowadays, accelerated way of life, lack of time for yourself and lack of quality activities, rural tourism is an excellent opportunity to escape from lifestyle. Rural areas are interesting to tourists, amongst other things, because rural areas provide tourists a great opportunity for fun and entertainment, because it brings people back to the nature which they always belonged to. Peace, a clean environment, interaction with new people, healthy food, slow tempo of life and physical activity are responsible for the emergence and survival of rural tourism as tourism geared towards individual guests and their needs. Therefore, this paper analyzes rural tourism on the island of Pag.

(36 pages/9 images/27 references/original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic of Šibenik

Keywords: tourism; rural; clean environment; activity; healthy food

Supervisor: univ. spec. oec. Jelena Šišara

Paper accepted: 23.04.2019.

1. UVOD

Proteklih nekoliko stoljeća dogodila se ekspanzija u tehnološkim, zdravstvenim i znanstvenim otkrićima i unapređenju, ali i turizmu. Turizam je grana koja se neprestano razvija i mijenja, a mijenja se upravo zato što se mijenjaju potrebe ljudi. Zbog velikog svjetskog napretka dolazi i do promjena u načinu života. Sve više zaokupljeni modernom tehnologijom, prehranom koja se danas ne može smatrati zdravom te sve stresnijem načinu života, čovjek počinje shvaćati da je zaglavio u tom urbanom životu. Kako bi se kvalitetno odmorio, od buke i stresa, počinje tražiti mjesta gdje može odmoriti um i tijelo. Da bi se maknuo od svakodnevnice i modernizacije, odlazi u mirna ruralna mjesta. Danas su ruralna područja sve više interesantnija i zanimljivija osobama koje dolaze iz urbanih sredina. Ne samo kako bi se odmorili od svakodnevnice, odlaze u takva mjesta da bi se susreli s prošlošću i načinom života kojim se nekada živjelo. Žele sudjelovati u aktivnostima ruralnog područja i uživati u tradicionalnoj hrani te prostoru uređenom u takvom stilu, bez moderne tehnologije. Ruralni turizam je dio selektivne vrste turizma, koja je u nastavku rada i opisana. Što je to turizam te kakve su predispozicije razvitka ruralnog turizma, otkriva se i detaljno je objašnjeno u nastavku rada. Otok Pag je uzet kao primjer prostora idealnog za razvijanje ruralnog turizma te se kroz opis otoka, njegovim atrakcijama i gastronomijom želi pobliže objasniti što sve uključuje takva vrsta turizma.

2. RAZVITAK I POJAM TURIZMA

Donedavno su turistička kretanja bila rezervirana za one iz bogatijeg reda koji su putovali svijetom kako bi upoznali različite kulture, jezik, vidjeli i posjetili umjetnička djela, građevine još iz prošlog doba te posebnosti koje neko mjesto pruža, u istraživanju i čežnji za nečim novim i drugačijim. Prva turistička kretanja bila su ona iz vjerskih te zdravstvenih motiva, a danas, osim toga, postoje različiti motivi koje individualca, svih društvenih statusa, navode na odlazak u neku destinaciju. Turizam, masovnog i suvremenog oblika, kakvog danas poznajemo i s kakvim se danas susrećemo odvio se u 19. stoljeću. Prvi koji je organizirao grupno putovanje s preko 500 ljudi, koje je u cijenu uključivalo cijenu karte vlakom te manje obroke, organizirao je Thomas Cook. Možemo reći da je on „prvi moderni turistički agent“, jer je imao ulogu posrednika između agencije i putnika, a uzimao je i određenu proviziju od agencije. Od ostalih se razlikovao upravo zbog toga što su u njegove pakete bili uključeni, osim prijevoza i usluga hrane te smještaja, pa je dobio i titulu oca paket-aranžmana. Nedugo zatim, organizirao je i svoje prvo „Grand tour“¹ putovanje Škotskom te prvo kružno putovanje izvan Velike Britanije koje je obuhvatilo Bruxelles, Koln, Hilderberg, Baden-Baden, Strasourg i na koncu Pariz.²

Danas postoje mnoge definicije turizma, ali ona koja je prihvaćena od u većini zemalja poizlazi od Svjetske turističke organizacije UNWTO³ prema kojoj glasi da turizam uključuje sve aktivnosti proizašle iz putovanja i boravaka osoba izvan njihove uobičajene sredine ne dulje od jedne godine radi odmora, poslovnog putovanja i drugih razloga nevezanih uz aktivnosti za koje bi primili ikakvu naknadu u mjestu koje posjećuju. Osnovna jedinica za proučavanje turizma je turist, a prema UNWTO to je osoba koja putuje izvan svoje sredine kraće od 12 mjeseci i glavna svrha njezina putovanja nije vezana za obavljanje neke gospodarske aktivnosti.⁴

¹ Grand Tour - velika tura

² Izvor - <https://www.putovnica.net>

³ UNWTO - skraćeno od World Tourism Organization što znači Svjetska turistička organizacija

⁴ Izvor - <http://www.enciklopedija.hr>

2.1. Funkcije turizma

Osnovne funkcije suvremenog turizma su ekonomske i društvene prirode. Ekonomska funkcija turizma usmjerena je na postizanje konkretnih gospodarskih učinaka na razini poduzeća ili organizacije koji su izravno ili neizravno uključeni u kreiranje turističke ponude, ali i one na području turističke destinacije gdje se odvijaju faze pojedine turističke potrošnje. Pod ekonomskom funkcijom možemo ubrojiti deset temeljnih funkcija i to: multiplikativna, induktivna, konverzijska, apsorpcijska, integracijska i akceleracijska funkcija, funkcija zapošljavanja, poticanja međunarodne razmjene dobara, uravnoteženja platne bilance te razvoja gospodarski nedovoljno razvijenih područja. Društvena funkcija turizma pridonosi humanističkim vrijednostima turizma (obogaćivanju čovjeka novim spoznajama, doživljajima i aktivnostima) i povezuju se s izvornim motivima turističkih kretanja, koji nisu u vezi s postizanjem gospodarskih ciljeva, a dijele se na one s neposrednim djelovanjem (zdravstvene, rekreacijske i kulturne funkcije) i s posrednim djelovanjem (socijalne, obrazovne i političke funkcije).⁵

Da bi se turizam mogao odvijati potrebno je imati turističku ponudu, zatim turističku potražnju za tom ponudom te na koncu turističko tržište na kojem se sve to odvija, odnosno mjesto gdje se susreću turistička ponuda i potražnja.⁶

2.2. Vrste turizma

Pojedine vrste turizma odnosno turistička kretanja mogu se raščlaniti s obzirom prema:⁷

- Trajanju boravka turista (izletnički, boravišni),
- Stupnju mobilnosti turista (stacionirani, mobilni, tranzitni),
- Dobnoj strukturi turista (dječiji, omladinski, obiteljski, „treće dobi“⁸),
- Nacionalnoj pripadnosti (domaći, inozemni),
- Načinu organizacije putovanja (individualni, organizirani, mješoviti),
- Tržištu na kojem se odvija organizacija putovanja (emitivni, receptivni),

⁵ Šišara, J., Teorija i organizacija turizma, Veleučilište u Šibeniku, 2017.

⁶ Izvor - <http://www.enciklopedija.hr>

⁷ Šišara, J., Teorija i organizacija turizma, Veleučilište u Šibeniku, 2017.

⁸ „Treće dobi“ - osobe starije od 50 godina

- Broju sudionika (individualni, grupni),
- Godišnjem dobu (ljetni, zimski),
- Prostornom obuhvatu (lokalni, regionalni, nacionalni, međunarodni, interregionalni, intraregionalni),
- Vremenu kada je određeni resurs najatraktivniji (predsezonski, sezonski, posezonski, izvansezonski),
- Prostoru na kojem se odvija turističko putovanje (primorski, planinski, termalno-kupališni, jezerski, seoski, gradski),
- Utjecaju na platnu bilancu (aktivni, pasivni),
- Ostale vrste turizma (elitni, poticajni, radnički, socijalni, sindikalni).

Jednostavnija podjela turizma bila bi na masovnu vrstu turizma, pod kojom podrazumijevamo organizirano putovanje, za veliki broj turista koji mogu koristiti paket aranžmane turističkih agencija i turoperatora i koji se nude po niskim cijenama te alternativni ili održivi turizam koji optimalno koristi prirodne resurse, uz očuvanje okoliša, poštiva kulturne i društvene vrijednosti zajednice, očuvanje baštine i tradicionalne vrijednosti. Također, imamo i turistička kretanja uvjetovana određenim motivom koji turiste pokreće na putovanje u destinaciju gdje je turistička ponuda prilagođena potrebama i i ostvarenju željenog doživljaja. Tada govorimo o specifičnim vrstama turizma. Specifične vrste turizam se mogu podijeliti na one s obzirom na prirodnim resursima (zdravstveni, sportski, nautički, seoski, lovni i ribolovni turizam) te one zasnovane s obrzirom na društvenim resursima (kongresni, kulturni, casino, gastronomski, vjerski turizam).⁹

⁹ Izvor - <http://www.enciklopedija.hr>

3. SELEKTIVNE VRSTE TURIZMA

Selektivni turizam možemo definirati kao „organizaciju različitih oblika turizma usklađenih s prirodnim i društvenim vrijednostima lokalne zajednice koji omogućava gostima i gostoprimcima uživanje u pozitivnim i vrijednim interakcijama uzajamnog iskustva.“ Jadrešić V. (1998.) selektivni turizam definira kao „sintetički i generički pojam koji označava novu kvalitetu suvremenog i budućeg turizma, utemeljen na selekciji programa, odgovornom ponašanju svih sudionika, ekološkom i ekonomskom načelu uravnoteženog razvoja, kvalitetnoj razini usluge, izvornom identitetu i humanitetu usluge, uz poželjan i zakonomjeran uravnotežen odnos broja turista i broja lokalnih stanovnika na određenom području“.¹⁰

Selektivni oblici turizma (koji se u literaturi još nazivaju alternativni, pojavni, specifični, posebni, odgovornim turizmom, individualnim turizmom) razvili su se kao odgovor masovnom („hard“) turizmu s ciljem potpunijeg zadovoljavanja posebnih želja i potreba suvremenih turista.¹¹ Ovdje se radi o dva suprotna turistička razvojna koncepta, dok kod masovnog turizma kao koncepta razvoja turizma turist kao pojedinac nije prepoznat, u tzv. selektivnom turizmu on to jest, pa i više od toga. Najvažnija karakteristika selektivnog turizma je postavljanje turista u fokus istraživanja i oblikovanja ponude i turističkih proizvoda. U takvo profiliranom turizmu, turist postaje osnovni subjekt prepoznat po imenu i prezimenu.

3.1. Vrste selektivnog turizma

Selektivni turizam dijeli se na dvije osnovne podjele i to prema motivaciji te na vanjske učinke. Podjela prema motivaciji obuhvaća: rekreativni turizam, kulturni turizam, socijalni turizam (turizam druženja), sportski turizam, komercijalni turizam (poslovni i kongresni) i politički turizam. S druge strane podjela prema učincima dijeli se prema: podrijetlu (nacionalni i međunarodni), trajanju boravka, sezonama, dobu sudionika, vrstama prijevoza, vrsti smještaja, učincima na platnu bilancu, načinu plaćanja te prema sociološkim kategorijama.

¹⁰ Izvor - Pančić Kombol, T., 2000., str. 86; preuzeto iz: Geić, S., Menadžment selektivnih oblika turizma, Udžbenici Sveučilišta u Splitu, Sveučilište u Splitu, Split, 2011., str. 223

¹¹ Geić, S., Menadžment selektivnih oblika turizma, Udžbenici Sveučilišta u Splitu, Sveučilište u Splitu, Split, 2011., str. 222.

Zbog brojnih klasifikacija selektivnog turizma te sve sofisticiranije turističke potražnje i diverzificirane turističke ponude u radu će se koristiti podjela selektivnog turizma prema D. Alfier. Pri tome najznačajniji oblici manifestiraju se kroz:

- Zdravstveni turizam jedan je od važnijih selektivnih oblika turizma, a odnosi se na unaprjeđenje osobnog mentalnog, duhovnog kao i fizičkog zdravlja. Svjetska turistička organizacija zdravstveni turizam definira kao „složenu gospodarsku aktivnost u kojoj bitno mjesto zauzima stručno i kontrolirano korištenje prirodnih ljekovitih činitelja, postupaka fizikalne medicine i programiranih fizičkih aktivnosti u svrhu održavanja i unapređenja fizičkog, mentalnog i duhovnog zdravlja turista te poboljšanje kvalitete njegovog života“. Zdravstveni turizam podrazumijeva odlaske u područja s povoljnom klimom, termalnim izvorima ljekovitih voda i slično.
- Sportski i rekreacijski turizam podrazumijeva putovanja s ciljem bavljenja sportom za vrijeme odmora. Danas se turistička ponuda sve više orijentira na aktivnu vrstu odmora što podrazumijeva uključenje turista u određene sportske i rekreacijske aktivnosti. Sportsko-rekreacijski turizam se ogleda kroz natjecateljski sportski turizam te na zimski i ljetni sportsko-rekreacijski turizam.
- Kulturni turizam nastao je zbog porasta educiranosti i kulturne razine pučanstva što pridonosi brojne aktivnosti koja uključuju i iskustvo turista. U kulturnom turizmu prevladava interes potražnje za objektima i sadržajima kulturnog karaktera, a odnosi se na posjete kulturnim resursima. Oblici kulturnog turizma su urbani ili gradski turizam, kongresni turizam, eno-gastronomski turizam, turizam umjetničkih atrakcija, religijski turizam te ostali oblici selektivnog turizma.
- Ruralni ili seoski turizam će se u nastavku rada detaljno opisati.¹²

¹² Izvor – Begović I., Diplomski rad, Selektivni oblici turizma, Varaždin 2016. str. 14.-23., Šišara J., Teorija i organizacija turizma (skripta), Veleučilište u Šibeniku, Šibenik 2016., str. 77.-79.

4. RURALNI TURIZAM KAO JEDNA OD SELEKTIVNIH VRSTA TURIZMA

U današnje vrijeme stresa, strke, nedostatka vremena za sebe i pomanjkanje kvalitetnih aktivnosti, seoski turizam predstavlja odličnu mogućnost bijega iz takve svakodnevnice, te daje mogućnost provođenja ugodnog odmora. Ruralna su područja zanimljiva turistima, između ostalog i zbog toga što ruralna područja, pružaju turistima veliku mogućnost zabave i razonode. Ruralno je područje zanimljivo turistima jer čovjeka urbane sredine vraća prirodi kojoj oduvijek pripada. Stoga je zaštićena priroda i okolina u ruralnom području uvijek privlačila, a u novije vrijeme posebno privlači sve veći broj urbanog stanovništva. Povećava se interes za putovanja na selo, selo i ruralni predjeli ulaze u uži krug interesa sve većeg broja turista. Moderan način života današnjeg čovjeka: brzi tempo, stres, otuđenost, nedostatak vremena za sebe i obitelj, nezdrava i brza prehrana, bolesti, loše osjećanje te neproduktivnost na poslu kao potrebu traži: uživanje u hrani i pravilnije hranjenje uz provjerene namirnice, bolji osjećaj kroz opuštanje i ugodu uz zvukove iz prirode, ponovna fizička aktivnost kroz gibanje i rekreaciju, sprječavanje nastanka nekih bolesti, poboljšanje kvalitete života, veća produktivnost, više vremena za obitelj, ponovno zbližavanje s prirodom, buđenje pozitivne nostalgije i tako dalje. Mir, čist okoliš, interakcija s novim ljudima (domaćinima), zdrava hrana, uživanje u hrani, lagani tempo te fizička aktivnost zaslužni su za nastanak i opstanak ruralnog turizma kao turizma okrenutog individualnom gostu i njegovim potrebama.¹³

Slika 1.; Ruralni turizam

Izvor: <https://www.hgk.hr/>

¹³ Izvor – Ružić P., Analiza posebnosti i percepcije ruralnog turizma Istre, Poreč 2012., str. 219., Baćac R., Priručnik za bavljenje seoskim turizmom, Zagreb 2011., str. 15.

4.1. Početci ruralnog turizma

Ruralni tip turizma kakvog danas poznajemo i s kakvim se susrećemo možemo povezati i vratiti još u vrijeme antičke Grčke gdje se odlazilo u posjet na Olimpijske igre, ali i kupališta. Za vrijeme rimskoga doba kraljevske su obitelji počele putovati radi relaksacije i uživanja u prirodi stoga su odlazili u vile sagrađene u prirodnim krajolicima te u termalna kupališta. Kasnije se razvoj ruralnog turizma nastavlja u 18. stoljeću i može se poistovjetiti s ruralnim turizmom danas. Krajem 18. stoljeća, za vrijeme Grand Tour-a, imućnije stanovništvo sve je više težilo odmoru i odlasku u prirodne krajeve pa se tako, već u 19. stoljeću, u Švicarskoj razvija alpsko penjanje, pješačenje i zdravstveni tretmani kao vidovi ruralnog turizma. Nakon toga, dolazi do opadanja ruralnog turizma zbog otkrivanja novih mjesta, odnosno morskih obala koja su postala ljetovališta te glavno odredište za relaksaciju i odmor. Ruralni turizam je dobio zamah poslije Drugog svjetskog rata u SAD-u i Europi zbog povećanja slobodnog vremena i stope individualne motorizacije, ali tada manjka ekološke svijesti te težnje za aktivnošću. Mjesta na koja su se turistički posjećivala najčešće su bila primorska i planinska turistička naselja, a ruralna područja su uglavnom bila korištena radi poljoprivrede i šumarstva, a rijetko u turističke svrhe. Zatim dolazi do samoinicijative od strane stanovništva ruralnog područja da se razvijaju ruralna područja i u turističke svrhe, da prikažu svoju kulturnu baštinu i tradiciju, a što im ujedno pruža mogućnost da ostanu živjeti na selu. Sve to privlači individualce, koji bježe iz užurbane i stresne svakodnevnice, koji su u potrazi za mirom i čistom prirodom. Paralelno uz to razvija se proces planiranog razvitka ruralnog turizma.¹⁴

4.2. Pojam ruralnog turizma

Postoje razne definicije ruralnog turizma pošto je to prostor na kojem se, osim obavljanja ruralne djelatnosti, mogu obavljati različite aktivnosti te uživati u ruralnom ambijentu, učiti o tradiciji te običajima domicilnog stanovništva i slično.

Iako je definicija ruralnog turizma predmetom mnogih rasprava u literaturi, čvrsti konsenzus do sada nije postignut. U cijelom nizu mogućih uzroka izdvajamo sljedeće:

¹⁴ Izvor – Ružić P., Analiza posebnosti i percepcije ruralnog turizma Istre, Poreč 2012., str. 218.

- "Područja gdje se ruralni turizam razvija teško je definirati zbog toga što različite države uzimaju u obzir različite kriterije definiranja;
- Sve turističke aktivnosti u ruralnim područjima ne moraju biti strogo „ruralne“, već po svome sadržaju mogu biti i urbane, ali se samo odvijaju u ruralnim područjima;
- Različite regije razvijaju različite oblike ruralnog turizma te je stoga teško naći zajednička obilježja za sve zemlje;
- Ruralna područja su zahvatili složeni procesi promjena nastali kao posljedica promjena na globalnom tržištu te u komunikacijskim i telekomunikacijskim tehnologijama, koje mijenjaju tržišne uvjete i potražnju za tradicionalnim proizvodima. Osim toga, iako neka ruralna područja imaju izražene depopulacijske procese, s druge strane se uočavaju trendovi imigracija umirovljenih osoba ili pojedinaca koji, dolaskom u ruralnu sredinu razvijaju nove, netradicionalne poslove. Nekoć jasna distinkcija između urbanih i ruralnih područja sada se skoro više i ne uočava što je posljedica suburbanizacije, razmjene robe na velike udaljenosti te izgradnje kuća za odmor."¹⁵.

Svjetska turistička organizacija kaže da se pojam „ruralni turizam“ koristi kada je ruralna kultura ključna komponenta proizvoda u ponudi destinacije, dok organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj navodi sljedeće: „Razlikovna karakteristika turističkih proizvoda ruralnog turizma jest nastojanje da se gostima omogući personalizirana usluga, te da im se približe fizičke i ljudske karakteristike ruralnog područja i da im se što više omogući sudjelovanje u aktivnostima, tradicijama i načinu života lokalnih ljudi.“ Vijeće Europe je ruralni turizam definiralo kao turizam na seoskom području sa svim aktivnostima koje se provode na tom mjestu, a najvažnije karakteristike ove vrste turizma su odsutnost buke, mirna sredina, očuvani okoliš, neposredna komunikacija sa domaćinima, domaća hrana i upoznavanje sa seljačkim poslovima. Pojam „ruralno“ je sam po sebi specifična turistička atraktivnost, jer u ruralnom prostoru turisti traže visoku kvalitetu i „netaknuti“ krajolik, mir, tišinu kao i kontakt s domaćim stanovništvom koji im može upotpuniti doživljaj pravog ruralnog područja. Stoga, motivi koji te turiste privlače u ruralno područje mogu biti fizički što se odnosi na relaksaciju, kulturni odnosno otkrivanje novih prostora, interpersonalni što upućuje na upoznavanje domicilnog stanovništva te prestiž kao samo upoznavanje. Pošto su priroda i kultura usko povezane unutar ruralnog turizma se ističe agroturizam odnosno odmor na farmama, turizam u prirodi, zeleni

¹⁵ OECD (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj), Tourism strategies and rural development, Paris 1994., str. 8.; <http://www.oecd.org/>

turizam, specijalni interesi kao što su zanimanje za gastronomijom i vinom, promatranje biljnog i životinjskog svijeta, aktivni odmor pod kojim se podrazumijeva jahanje, biciklizam, šetnja te povijesni i kulturni oblici turizma.¹⁶

Iz svega navedenog bi se ruralno područje moglo definirati kao sredina s malim brojem stanovnika, na kojemu je osnovno zanimanje poljoprivreda, a karakteriziraju ga posebni običaji i seoski identiteti, kulturno nasljeđe, lokalni tradiconalni običaji te je bogato brojnim prirodnim resursima poput planina, rijeka, jezera, obala, poljoprivrednih zemljišta pogodnih za razvoj turizma koji uz sve to pružaju turistima uživanje u prirodi, smještaj te usluge hrane i pića, rekreaciju i sudjelovanje u načinu života lokalnih ljudi.

4.3. Oblici i aktivnosti ruralnog turizma

Kada govorimo o ruralnom turizmu tada mislimo o različitim uslugama i aktivnostima koje ono nudi na mjestima izvan svakodnevnne sredine, to jest oni koji se odvijaju u prirodi i na selima. Ruralni se turizam ostvaruje na brojnim oblicima koji se razlikuju po svom sadržaju. Kao glavni ruralni oblik turizma podrazumijeva se agroturizam¹⁷, a zatim ga slijede rezidencijalni turizam, zavičajni turizam, sportsko-rekreacijski turizam, avanturistički turizam, zdravstveni turizam, kulturni i vjerski turizam, lovni i ribolovni turizam, gastronomski i vinski turizam, prirodi bliski i ekoturizam, edukacijski i tranzitni turizam, kamping turizam i nautički turizam. U nastavku rada opisati će se svaki od njih.

4.3.1. Agroturizam

„Agroturizam ili seljački turizam je odmor na seljačkom gospodarstvu s korištenjem usluge smještaja, prehrane, pića, zabave, rekreacije i drugih sadržaja u obiteljskim zgradama ili smještajnim objektima u okviru seljačkog gospodarstva.“ Temeljni je oblik ruralnog turizma te predstavlja osnovni čimbenik razvoja ruralnog turizma. Prirodni i kulturni resursi su

¹⁶ Horwat HTL, Turistička zajednica SDŽ, Split 2009., str. 10., Ružić P., Analiza posebnosti i percepcije ruralnog turizma Istre, Poreč 2012., str. 220.

¹⁷ Agroturizam - pojam agroturizam izvorno je talijanskog podrijetla i složenica je nastala od dvije talijanske imenice, *agricoltura* (poljoprivreda) i *turismo* (turizam), te tako čini pojam *agriturismo*, u nekim slučajevima i *agroturismo*, što bi u slobodnom prijevodu značilo poljoprivredni ili agrarni turizam, odnosno turizam na poljoprivrednom gospodarstvu

preduvjeti za formiranje agroturizma, a prepoznatljiv je po prekrasnim prirodnim krajolicima i tradicionalnim selima u kojima se odvija.

S obzirom na usluge koje nudi dijeli se na:

- Samo usluge prehrane u restoranima i objektima uređenim u tradicionalnom stilu,
- Samo usluge smještaja,
- Usluge i smještaja i prehrane.

S obzirom na objekte na koje se dijeli podrazumijevamo odmor u:

- u ruralnoj kući tradicionalne arhitekture,
- u obiteljskom ruralnom hotelu,
- u ruralnim sobama i apartmanima tradicionalne arhitekture,
- u ruralnim sobama i apartmanima nove arhitekture,
- na poljoprivrednom gospodarstvu s eko ponudom.

Slika 2.; Ruralna kuća tradicionalne arhitekture

Izvor: <http://agroturizam-ograde.hr/>

4.3.2. Ostali oblici ruralnog turizma

Postoje mnogobrojne i različite vrste ruralnog turizma koje nastaju iz resursa jednog područja, odnosno iz posebnosti koje nude.

- Rezidencijalni turizam je vrsta turizma u kojoj stanovnici, najčešće iz grada, dolaze sporedno stanovati u svoje vlastite objekte, odnosno vikendice, koje se najčešće nalaze u selima blizu nekih turističkih značajki i to u vrijeme godišnjeg odmora, za vrijeme vikenda i blagdana kako bi pobjegli od svakodnevne užurbanosti i stresa. Isto tako svoj objekt mogu iznajmiti nekoj trećoj osobi.;
- Zavičajni turizam ili nostalgični turizam se odnosi na posebnost i vezu koju individualac ima s nekim krajem. To se odnosi na osobe koje se uvijek rado vrate u svoj zavičajni kraj radi neke osobne, emotivne i interne veze, jako su vezani za tradiciju a znaju i potpomagati pri financijski sredstvima za razvitak tog mjesta. Najčešće ti posjetioci prespavaju kod svoje rodbine, ali mogu i koristiti neke lokalne smještajne objekte.;
- Sportsko-rekreacijski turizam je aktivna vrsta turizma koja se temelji na sportsko-zabavnim aktivnostima poput pješaćenja, bicikliranja, trčanja, plivanja ili jahanja, ali se može odvijati, osim na otvorenom prostoru, i u zatvorenim prostorijama uređenim i opremljenim potrebnim sportskim sredstvima.;

Slika 3.: Bicikliranje u prirodi

Izvor: <https://zadarski.slobodnadalmacija.hr/>

- Avanturistički turizam je spoj rekreacije, opuštanja, zabave uz mnogo rizika i uzbuđenja te fizičku i tjelesnu spremnost sudionika;
- Zdravstveni turizam povezan je sa zdravljem turista koji obuhvaća široko područje usluga poput wellness turizma ili zdravstvenog turizma koji se može odvijati i u

turističko-ugostiteljskim objektima te lječilišnog turizma koji se odvija u prirodnim kupalištima odnosno toplicama.;

- Kulturni i vjerski turizam podrazumijeva posjet crkvama, spomenicima, muzejima i galerijama, kulturnim manifestacijama te time turiste vraća u povijest. Turisti koji dolaze u destinaciju radi kulture i vjere, najčešće to rade s namjernom da bi proširili vlastite obzore, djelomično se upoznali s načinom života prošlog vremena te stekli nova znanja.;
- Lovni i ribolovni turizam odvija se na područjima bogatima flore i faune. Najčešće su u pitanju lov na divljač te brojna natjecanja zbog kojih lovci osvajaju trofeje i stječu nova iskustva. Smješteni su u lovačkim domovima.;
- Gastronomski i vinski turizam podrazumijeva kušanje tradicionalne hrane i uživanju iste te degustaciju domaćeg vina, ali i učenje o pripremi te hrane, sudjelovanju na manifestacijama hrane i vina, ali i načinu spravljanja vina te polaganje tečaja za sommeliera¹⁸;

Slika 4.; Polaganje tečaja za sommeliera

Izvor: <https://www.gastfair.com/>

- Prirodi bliski i ekoturizam koji se odnosi na posjete nacionalnim parkovima, parkovima prirode i slično, te sve veću brigu o okolišu;
- Edukacijski turizam je vid turizma koji se temelji na programu upoznavanja polaznika sa značajkama ruralnog prostora, stjecanja životnog iskustva za vrijeme boravka u prirodi i druge spoznaje u svezi s ruralnim prostorom;

¹⁸ Sommelier – vrhunski poznavalac vinske kulture koja gostu daje preporuku i poslužuje određeno vino uz određeno jelo

- Transzitni turizam odnosi se na putnike koji iz nekih vlastitih motiva putuju kroz ruralne prostore;
- Kamping turizam je vrsta ruralnog turizma u kojoj turisti borave na otvorenom prostoru u ruralnim područjima odnosno u prirodi. Oprema za kampiranje mogu biti šatori, ali i kamp-prikolice. Osobe koje su kampisti vrlo su ekološki osviještene te vole istraživati i upoznavati te su sklone druženjima i raznim aktivnostima.;
- Nautički turizam odvija se na rijekama, jezerima i kanalima te turisti borave i noće najčešće na vlastitim plovnim objektima.¹⁹

4.3.3. Aktivnosti ruralnog turizma

„Ruralna su područja vrlo pogodna za razvijanje turizma te se tako na njima mogu vršiti razne turističke aktivnosti, koje se prema Vijeću Europe dijele na sljedeće:

- Ture pod kojima se podrazumijeva pješaćenje (pješačke staze, prirodni parkovi, fitness staze), jahanje (konji, magarci), ture u kamp-kućici, motorizirane ture (sva terenska kola, motocikli), vožnje biciklom i trčanje na skijama;
- Aktivnosti na vodi u koje ubrajamo ribolov, plivanje, boravak na rijekama (kućice na vodi, čamci, teglenice), kanu i rafting, surfanje, utrivanje brzim čamcima i jedrenje;
- Aktivnosti u zraku pomoću malih zrakoplova, jedrilica i balona na topli zrak;
- Sportske aktivnosti poput tenisa, golfa, spuštanja i penjanja po stijenama;
- Aktivnosti otkrivanja zanimljivosti/radnih procesa kao što su lokalna proizvodnja, poljoprivredna poduzeća;
- Kulturne aktivnosti poput arheologije, područja pod restauracijom, tečajeva ručnog rada, umjetničkih radionica, folklornih grupa, kulturni, gastronomski i drugi izvori te podrijetla;
- Aktivnosti zdravstvenog karaktera kao fitness trening i ostale zdravstvene pogodnosti.²⁰

¹⁹ Izvor – Ružić E., Ruralni turizam, str. 8.-9.

²⁰ Ružić E., Ruralni turizam, str. 2.-3.

4.4. Preuvjeti za razvoj ruralnog turizma

Da bi se ruralni turizam mogao razvijati postoje broje predispozicije koje mora imati i s kojima treba znati raspolagati. Jedan od ključnih preuvjeta je područje na kojem se nalazi, a zatim i ponuda koju nudi. Ruralni turizam je vrlo kompleksna vrsta turizma te vrlo širok pojam. Osim što potiče razvoj poljoprivredne proizvodnje i motivira ulaganje u gospodarska ulaganja, pruža i mogućnost bavljenja različitim aktivnostima, sudjelovanje u raznim radionicama i kulturnim manifestacijama, uživanje u gastronomiji te pruža priliku gostima da stupe u kontakt s lokalnim stanovništvom. Ključni elementi za razvoj ruralnog turizma su da je lociran na ruralnom području odnosno funkcionalno je seoski, na otvorenom. Karakteriziraju ga čist zrak i voda, zdrava klima, očuvana priroda i sloboda kretanja u prirodi. Nadalje, važnost se pridaje kulturnom nasljeđu i tradicionalnim aktivnostima jer gosti, osim što žele uživati u prirodi i imaju mogućnost kupnje domaćih proizvoda, žele sudjelovati u poljoprivrednim poslovima. Treba im omogućiti bolji kontakt s prirodom i lokalnim stanovništvom kroz mnoštvo aktivnosti i tradicionalnim specijalitetima kako bi upotpunili svoj doživljaj i osjećali se kao dio toga. Objekti bi trebali biti tradicionalnog tipa, manjih razmjera s adekvatnim prilazom i uređenom okućnicom koja je osvijetljena, dovoljno udaljena od opasnih životinja i sadrži natkrivena mjesta za sjedenje i roštilj. Postoje i brojne zakonske osnove pružanja ugostiteljskih usluga kojih se treba držati kao što su Zakon o turističkoj djelatnosti (NN 8/6), Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (NN 138/6), Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu i drugi.²¹

„Četiri su ključna faktora uspjeha ruralnog turizma:

- Multidisciplinarni pristup – uključivanje ekonomske, ekološke i socio-kulturalne analize
- Nužna stalna konzultacija sa stakeholderima²² (radionice) – poduzetnici, javna uprava, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, jedinice lokalne samouprave, turističke zajednice, sustav zaštite prirode, sustav kulturnih djelatnosti i dr.
- Otvorenost strategije za javnost – turizam se, više od drugih „industrija“, oslanja na „lokalni goodwill“²³, na kulturu udomljivanja posjetitelja, gostoljubivost. „Otvorenost

²¹ Ibid, str. 10.-11.

²² Stakeholder – engleska riječ za sudionika

²³ Goodwill – dobra volja

strategije“ znači organiziranje javnih rasprava, korištenje medija i dvosmjernu komunikaciju nositelja strateškog razvoja i lokalne zajednice.

- donošenje strategije ne završava njenom izradom – radi se o dugoročnom projektu, koji treba biti fleksibilan i spreman na adaptacije s obzirom na stalne promjene u okruženju. Taj se proces odvija u stalnom dijalogu i mrežnom partnerstvu između poduzetnika, javnog sektora i interesa sektora zaštite prirode i kulturne baštine.“²⁴

4.4.1. Čimbenici koji pogoduju razvoju ruralnog turizma

Vrlo važni čimbenici koji potpomažu razvoju ruralnog turizma su turistička potražnja i turistička ponuda. Važno je osmisliti dobar turistički proizvod, drugačiji od drugih, koji će privući turističku potražnju zbog koje će se vraćati. Danas je turistička potražnja sve zahtjevnija i teško ju je zadovoljiti iako na tržištu postoje brojne ponude. Turistička potražnja sastoji se od objektivnih i subjektivnih čimbenika, dok se turistička ponuda dijeli na tri osnovna čimbenika i to na prirodne privlačnosti, društvene privlačnosti i prometnu povezanost.

U nastavku rada opisati će se čimbenici turističke potražnje i turističke ponude.

4.4.2. Turistička potražnja

Pod objektivne čimbenike potražnje ubrajaju se:

- Životna i radna sredina iz koje čovjek želi pobjeći zbog stresnog i ubrzanog načina života radi relaksacije i neke aktivnosti,
- Prirodna sredina za kojom čovjek teži i u koju želi pobjeći jer mu pruža dodir s prirodom,

²⁴ Krajnović i sur., Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice, Oeconomica Jadertina 1/2011, str. 34.

- Slobodno vrijeme koje čovjek dobije na radnom mjestu i koje ima najčešće iskoristi za odlazak na neku vrstu odmora,
- Slobodna financijska sredstva koja čovjeku ostanu nakon što potroši na svoje primarne potrebe pa preostali novac troši na turističku potrebu,
- Ostale objektivne čimbenike potražnje u koje se ubrajaju neki popusti na grupe, popusti za djecu, praznici i slično.

Pod subjektivnim čimbenicima potražnje podrazumijevamo ponašanje pojedinca, kojim se pojačava djelovanje objektivnih čimbenika, odnosno hoće li i kako će svoje slobodno vrijeme i novac odvojiti na turistička kretanja na što ga mogu pokrenuti brojni motivi.²⁵

4.4.3. Turistička ponuda

Čimbenici prirodne privlačnosti odnosne se na klimu koja određuje vrstu turizma tog područja. Tako se u planinskim predjelima zbog mnogo padalina može razviti zimska, odnosno skijališna vrsta turizma, dok se u predjelima sa mnogo sunčanih sati, blagom ili mediteranskom klimom razvija boravišni turizam . Turisti uvelike obraćaju pažnju i na vrijeme i klimatske uvjete pa tako ovisno o tome koja im klima više odgovara te krajeve i posjećuju. Nadalje, turiste privlače i ovisno o tome posjećuju područja hidrografskih elemenata u koje se ubrajaju mora, jezera, rijeke, vrela i ledenjaci, ali i reljef koji na koncu određuje naseljenost mjesta, vrstu klime, biljni i životinjski svijet. Biljni i životinjski svijet, ukoliko je bogat i razvijen, područje čini interesantnijim, jer pruža priliku za različite aktivnosti poput lova i ribolova, jahanja, fotografiranja i slikanja te drugih aktivnosti. Prirodne posebnosti su još jedan čimbenik privlačnosti. One se dijele na one materijalne prirode kao što su geiziri i vulkani, te one na nematerijalne prirode poput polarne svjetlosti. Područja prirodne posebnosti najčešće se uvrštavaju u neku vrstu zaštite i režima poput strogih rezervata, nacionalnih parkova i parkova prirode. Poljoprivreda, a ponajviše ekološka poljoprivreda jedan je od ključnih čimbenika prirodne privlačnosti upravo ruralnih krajeva. Turistima je vrlo važno da je poljoprivreda dobro razvijena u ruralnom području jer je to jedan od najvažnijih motiva koji ih pokreće na odlazak u takvo područje. Domaća hrana proizvedena bez pesticida, herbicida i kemijskih sredstva jedan je od koncepta ekološke poljoprivrede.²⁶

²⁵ Izvor – Ružić E., Ruralni turizam, str. 12.-13.

²⁶ Izvor – Ružić E., Ruralni turizam, str. 13.-14.

Slika 5.; Polarna svjetlost kao prirodna privlačnost

Izvor: <http://hr.n1info.com/a116025/Foto/Polarna-svjetlost-na-nebu-iznad-Rusije.html>

Društvene privlačnosti kao čimbenici turističke ponude su brojni. Spomenici kulture su predmeti sačuvani iz povijesti u koje ubrajamo crkve, spomenike, utvrde, zidine, povijesne parkove i slično, a dijelimo ih na pokretne pod čim podrazumijevamo manje kipove ili slike te one koji se ne mogu premještati to jest nekretnine poput građevina, kipova, zidina. Pučka kultura bila bi još jedan čimbenik društvene privlačnosti, a odnosi se na folklor (pjevanje, plesanje, nošnje), stare običaje i to one povezane s obitelji (rođenje, vjenčanje, pogreb), one običaje i obrede povezane s poljoprivredom (sije se samo na određene dane, izrađuju se vijenci od poljskog cvijeća i slično) i na kalendarske običaje (Božić, Uskrs.). Također, u pučku kulturu ubrajamo stanovanje i prehranu gdje se u pravilu objekt dijelio na dva dijela i to na onaj za stanovanje i onaj za gospodarstvo, pučke igre koje bi se igrale u slobodno vrijeme kao što su igre kartama (briškula, trešeta), preskakanje konopa, boćanje i tako dalje, pučko stvaralaštvo u koje se ubrajaju predmeti koje su izrađivali u prošlosti poput igračka te poljoprivredni alati i radovi poput berbe grožđa, maslina u koje se mogu uključiti i turisti. Razne manifestacije, sportske aktivnosti i priredbe isto tako spadaju u društvene privlačnosti koje će turisti rado pogledati i saslušati ili će u njima sudjelovati.

Slika 6.; Prikaz tradicionalnog običaja vjenčanja

Izvor: <http://narodni.net/>

Prometna povezanost igra veliku ulogu jer destinacija mora biti jako dobro povezana kopnenim, zračnim ili vodenim prometom, ali mora imati i dobru povezanost u samom naselju. Osim toga moraju se organizirati i oblici rekreativno-zabavnog karaktera u što se uključuju planinarske staze i putovi, biciklistički putovi, putovi baštine, vinske ceste i slično.²⁷

4.5. Ruralni turizam i održivi razvoj

Svjetska komisija za okoliš i razvoj je 1987. godine definirala održivi razvoj kao: „Održivi razvoj je razvoj koji udovoljava potrebama sadašnjice pri tom ne ugrožavajući mogućnost budućih generacija da udovolje svoje potrebe.“²⁸ Pitanja okoliša i razvoja usko su povezana i ne mogu biti sagledavana pojedinačno, a održivi razvoj zahtjeva istodoban i balansiran razvoj u nekoliko potpuno međuovisnih dimenzija: društvenoj, gospodarskoj, okolišnoj i političkoj.

Upravo ruralna područja predstavljaju posebno osjetljive zone očuvanja okoliša i kulturno-povijesne baštine i ukoliko im se naruši red, time se narušava i ruralnost odnosno ono što čini taj prostor, što na koncu može dovesti do samouništenja. Održivi razvoj je vrlo važan koncept koji omogućuje rast i razvoj ruralnog turizma bez iscrpljenja i oštećenja faktora na kojima se

²⁷ Izvor – Ružić E., Ruralni turizam, str. 15.-16.

²⁸ Izvor - <http://www.mvep.hr/>

temelji, a to su prije svega čist zrak, voda i tlo, odsutnost buke, očuvana priroda i kulturna baština, slikoviti krajolik i mogućnost kretanja.

„Koncept održivosti u ruralnom turizmu treba promatrati sa šireg aspekta. Održivost se ne može zasnivati samo na uskim načelima zaštite okoliša, već kao ciljeve održivosti treba postaviti još i:

- očuvanje lokalne kulture i identiteta lokalne zajednice,
- očuvanje krajolika i prirodnog "habitata"²⁹,
- očuvanje i održivi razvoj ruralne ekonomije,
- održivi razvoj turizma na dugoročnom planu,
- razvoj i poticanje podrške, razumijevanja i senzibiliziranja "donositelja odluka", posebno lokalne, regionalne i državne vlasti, ali i drugih institucija odgovornih za dugoročan razvoj ruralnih područja,
- jasno razumijevanje činjenice da je isključiva vezanost uz turizam štetna i ne donosi željene rezultate, pa treba djelovati u pravcu diverzifikacije lokalne ruralne ekonomije i balansiranja između razvoja ruralnog turizma i drugih djelatnosti u ruralnom prostoru.³⁰

²⁹ Habitat – stanište

³⁰ Krajnović i sur., Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice, *Oeconomica Jadertina* 1/2011, str. 33.

5. ANALIZA RURALNOG TURIZMA NA OTOKU PAGU

Otok Pag zbog svojih mnogobrojnih posebnosti koje njegovo domicilno stanovništvo već stoljećima njeguje, razvija, izrađuje te održava ima velike predispozicije za razvijanje seoskog turizma. Kao jedan od najsunčanijih otoka na Jadranu, posebnost otoka je u tome što ima slabu vegetaciju na pojedinim dijelovima te zbog jake bure koja puše s Velebita gotovo cijeli otok prekriven je posolicom zbog čega ga se često uspoređuje s površinom Mjeseca. Na otoku Pagu raste posebno, aromatično bilje kojim se hrane ovce, što daje poseban okus mesu ali i poznatom Paškom siru. Jedan je od najrazvijenijih otoka na Jadranu s mnogobrojnim uvalama, rtovima i plažama.

5.1. Opći podaci o otoku Pagu

5.1.1. Povijest otoka

„Najstarije ime Paga je ono sačuvano u djelu rimskog pisca Plinija u 1. st. Cissa, najvjerojatnije ilirskog podrijetla. Kasnije su Hrvati to ime pretvorili u Caska, a istoimeno naselje i danas postoji u Paškom zaljevu. Današnje ime Pag (otok i grad) nastalo je iz latinske riječi „pagus“ što znači selo.“³¹ Otok je bio naseljen već u mlađem kamenom dobu, a prvi stanovnici otoka bili oni ilirskog plemena, zvani Liburni. Nastankom Rimskog Carstva te njihovim širenjem po Europi, dolaze i na Pag te pokoravaju Liburne, a iza sebe ostavljaju i brojne tragove kao što je vodovod, danas poznat kao „Talijanska buža“, čiji se podzemni dijelovi mogu i danas vidjeti u Novalji. Dolaskom Hrvata na današnje prostore Hrvatske u 7. stoljeću te njihovo prisustvo na otoku očituje se u imenima naselja kao što su Dinjiška, Stara Vasa i Vlašići. Današnja podjela otoka na dvije županije povezuje se s podjelom otoka, kada je kralj Petar Krešimir IV. sjeverni dio dodijelio Rapskom biskupu, a južnu polovinu Ninskom biskupu. Brojne borbe između ta dva biskupa dovele su do uništenja mjesta Cissa, ali i razvoja Novalje te razvoja grada Paga. Za vrijeme Habsburške Monarhije otok postaje jedna administrativna jedinica, a prodajom Dalmacije pa tako i otoka Paga tim prostorima vladaju Mlečani sve do 18. stoljeća, nakon čega

³¹ Izvor - <https://www.pag.hr/>

na vlast dolazi Austro-Ugarska. Nakon višestoljetnih okupacija Mlečana i Habsburgovaca, otok Pag nalazi se u sklopu Nezavisne Države Hrvatske. Početkom 20. stoljeća, zbog bolesti vinove loze, brojni tadašnji stanovnici otoka odlaze u prekomorske zemlje, najviše u SAD i Australiju. Još za vrijeme Jugoslavije razvija se turizam na Jadranskoj obali i otocima, a stvaranjem suvremene Hrvatske države otok postaje jednim od turističkih najatraktivnijih otoka na Jadranu.³²

5.1.2. Geografski položaj i klima

Otok Pag se nalazi između Velebitskog kanala i Kvarnerića, između otoka Raba, Oliba i Vira, u neposrednoj blizini kopna. Površinom od 286,6 km² jedan je od najvećih Jadranskih otoka, a sa 270 km razvedene obale otok je s najduljom obalnom linijom na Jadranu, prepunom zaljeva, uvalica, rtova i plaža. Najveću, Pašku uvalu zaokružuje 20 km šljunčanih plaža. Otok Pag je jedini hrvatski otok koji je podijeljen između dvije županije. Sjeverni dio otoka (Grad Novalja) nalazi se u Ličko-senjskoj, a južni (Grad Pag, Općina Kolan i Općina Poveljana) u Zadarskoj županiji. Grad Pag obuhvaća naselja Pag, Miškovići, Dinjiška, Vlašići, Smokvica, Stara Vas, Bošana, Gorica, Šimuni i Vrčići, dok grad Novalja obuhvaća naselja Caska, Gajac, Kustići, Lun, Metajna, Novalja, Jakšnica, Potočnica, Stara Novalja, Vidalići i Zubovići. Paški zaljev dijeli se na Novaljsko-casku i Paško-dinjišku udolinu, a zapadno se nalaze Kolansko-vlašićka i Poveljanska udolina. Najviši otočki vrh je Sv. Vid visok 348 m, slijede ga vrh Kršina sa 263 m te vrh Komorovac 199 m.

Iako se klimatske prilike na otoku ubrajaju u mediteranske, blizina Velebita čini svoje pa tako mnogo utječe na biljni pokrov otoka, stoga je istočni dio otoka zbog jakih udara bure i jake posolice sasvim gol. Zbog jakog i hladnog sjeverno-istočnog vjetera – bure, prosječne godišnje temperature su manje u usporedbi s ostalim hrvatskim otocima. Zbog vrlo malo padalina, Pag se ubraja među najsunčanije otoke na Jadranu.³³

³² Izvor - <http://croatialink.com/>

³³ Izvor - Telišman-Košuta N., Ivandić N. i Marković I., Strateški plan razvoja turizma, Grad Pag, str. 7., <http://www.croatia-service.com/>

5.1.3. Stanovništvo i gospodarstvo

Državni zavod za statistiku prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine, navodi da grad Pag s okolicom ima 3 846 stanovnika, dok grad Novalja s okolicom ima 3 663 stanovnika. Stanovnici otoka bave se vinogradarstvom, maslinarstvom, voćarstvom, ribarstvom, stočarstvom te poljoprivredom koja je usprkos značajnog udjela kamenjara u površini otoka stoljećima imala veliki utjecaj na život otočana a sve zahvaljujući plodnoj zemlji pjeskulji. Najvažnija grana gospodarstva je turizam.³⁴

5.1.4. Infrastruktura

Prometna infrastruktura otoka Paga od izuzetne je važnosti za razvoj gospodarskih djelatnosti. Otok Pag prometno je povezan pomorskim, cestovnim i zračnim putem zbog blizine Zadarske zračne luke. Glavni administrativni, gospodarski i prometni centar je grad Pag iz kojeg se granaju ceste prema ostalim većim i manjim mjestima na otoku. Paški most, dugačak 301 metar, spaja otok Pag s kopnom, odnosno autocestom Zagreb-Split na koju se dalje nastavlja državna cesta 106 koja je osnovni smjer od mosta pa na dalje prema Pagu i Novalji, a na svom putu obuhvaća niz manjih mjesta i turističkih centara granajući se na lokalne ceste. Zbog „poluotnočnog“ položaja, Paški most smanjuje važnost pomorskog prometa, što sezoni dovodi do opterećenja cesta i s time dolazi i do problema s parkiranjem vozila. Na području grada Paga u funkciji je 14 biciklističkih staza.³⁵

³⁴ Izvor - <https://www.pag.hr/>

³⁵ Izvor – Telišman-Košuta N., Ivandić N. i Marković I., Strateški plan razvoja turizma, Grad Pag, str. 7.-10., <http://www.tz-povljana.hr/>

5.2. Analiza turističke ponude i potražnje

Otok Pag obiluje brojim prirodnim i kulturnim resursima, bogatom poviješću, tradicijom i folklorom te bogatom gastronomijom pa ima idealne predispozicije za razvoj ruralnog turizma. Neke od posebnosti otoka su prepoznatljiva paška čipka i nošnja, paški sir i janjetina te maslinarstvo, vinogradarstvo i ribarstvo kao tradicionalne gospodarske djelatnosti. Sve navedeno može privući brojne turiste zaljubljene u prirodu te prilika za učestvovanjem u raznim aktivnostima, gospodarskim djelatnostima ili kulturnim zbivanjima.

5.2.1. Prirodni resursi

- Ornitološki rezervat Velo blato, koje se nalazi na južnom dijelu otoka Paga u Poveljani, od iznimne je biološke važnosti. Sjeverni dio rezervata okružen je trskom, uz koju se nalazi nekoliko vrsta šeševa, dok je južna strana okružena kamenjarom i biljkama poput *Salvia officinalis* (Ljekovita kadulja), *Euphorbia spinosa* (Trnovita mlječika), *Inula candida* (Bjelušina) i drugih. Velo blato, pogotovo otkad je zaštićeno kao ornitološki rezervat, predstavlja pravo utočište ptica močvarica, osobito u vrijeme gniježdenja, selidbe i zimovanja. Zabilježeno je preko 160 vrsta ptica, a posebnost se pridaje gniježđenju patke kreketaljke, eje livadarke i velike ševe koje su ugrožene u europskim razmjerima, a u Hrvatskoj vrlo rijetke i malobrojne gnjezdarice. Tako očuvano močvarno područje prava je rijetkost zbog sve veće ugroženosti močvarne „ornitofaune“³⁶ i nestanka močvarnih biotopa u cijeloj Europi. Velo blato od izuzetne je turističke važnosti zbog sve popularnijeg „bird watchinga“³⁷, jer u ornitološkom rezervatu postoje izuzetne pogodnosti za razvijanje rekreacijskog turizma, obilaskom lokaliteta, promatranjem te fotografiranjem ptica. Ovo područje ima pogodnosti za razvijanje i ribolovnog turizma, za kojeg se dozvola može dobiti u turističkom centru. Osim Velog blata na otoku se nalaze ornitološki rezervati Malo blato i Kolanjsko blato.³⁸
- Ljekovito Paško blato koje se nalazi na predjelu Lokunj, u samom središtu grada Paga, područje je plitkog mora na čijem se dnu nalazi bogata naslaga peloida, ljekovitog

³⁶ Ornitofauna – ptičji svijet, „ptičje carstvo“

³⁷ „Bird watching“ – engleski izraz za promatranje ptica

³⁸ Izvor - <http://www.mediteranpag.com/>

mulja. Blato ima visok učinak u liječenju kod reumatskih i raznih dermatoloških oboljenja. Mulj se nanosi na oboljelo mjesto te nakon šta se stvrdne i osuši najbolje ga je skinuti ulaskom u more. Pažani ga tko zna od kada koriste, a sve veći broj turista im se pridružuje, a ujedno je područje pogodno za razvijanje zdravstvenog turizma u prirodnim uvjetima. Osim Paškog ljekovitog blata, jezero Segal, u blizini mjesta Poveljana, bogato je muljevitim sedimentom te uz peloid, sunce, more i čist zrak povoljno djeluje na očuvanje zdravlja i poboljšanje kakvoće života.³⁹

- Dubrava – Hanzine jedino je pošumljeno područje na otoku Pagu s ostacima izvorne šume hrasta crnike, koje je ujedno i ornitološki rezervat. S jedne strane omeđen morem i nizom pješčanih plaža koje su bogate prirodnim izvorima vode, a s druge strane kamenjarom s najvišim otočnim vrhom sv. Vid. Istraživanja su pokazala da je s vremenom hrast medunac razvio vrijedan genetski materijal, odnosno vegetacija je stvorila imunitet na otočnu klimu s jakom burom i posolicom, što nikada prije nije zabilježeno u šumarstvu. Vrijednost je dobila i zbog dvadeset milijuna starih miocenskih naslaga na obližnjoj plaži Crnika.⁴⁰
- Vrtovi Lunjskih maslina kao najegzotičniji dio otoka pa tako i Hrvatske, od izuzetne su važnosti jer su to prirodne samonikle masline koje se tu nalaze više od tisuću godina. Lunjski vrtovi su jedan od tri takva primjera u svijetu od kojih se ostala dva nalaze u Grčkoj i Izraelu. Maslinik je jedinstven u svijetu zbog velikog broja tisućljetnih stabala na jednom okupu, točnije 80 000 stabala od koji je 1 500 visokih od 5 do 8 metara. Najstarije stablo masline, staro preko 1 600 godina ponos je maslinika, a u vrtu se ističe i „lunjska čipka“ u čije je deblo utkano bezbroj rupica pa izgleda kao da ga je šila starica, stoga ni ne čudi da je upravo čipka zaštitni znak otoka Paga. Posjetom maslinika omogućeno je razgledavanje zaštićenog prostora, šetnja makadamskim putevima, a moguće je i kupiti domaće proizvode u kamenim kućicama te uživati u prirodi uz ugodan razgovor sa lokalnim stanovništvom.⁴¹

³⁹ Izvor - <http://tzgpag.hr/>

⁴⁰ Izvor - <http://www.pedalompopagu.com/>

⁴¹ Izvor - <http://www.vlm.com.hr/>

Slika 7., Lunjski vrtovi

Izvor: <http://www.vlm.com>.

5.2.2. Kulturna ponuda

- Stari grad Pag, nekad veliki i bogati grad, a danas veliko arheološko nalazište i svetište. U starom gradu Pagu nalaze su crkva sv. Marije u romaničkom stilu sa kipom Majke Božje te ruševine franjevačkog samostana i bunar. Tradicionalno, svake godine na Veliku Gospu, održava se hodočašće iz starog u novi dio grada Paga, u kojem se nosi kip Majke Božje u zahvalu što ih je oslobodila kolere koja je u 19. stoljeću bila zastupljena na otoku.⁴²
- Povijesna jezgra Paga, nastala za gotičko-renesansno vrijeme, glavno je administrativno središte ali i mjesto održavanja brojnih manifestacija. Uvrštena je u zaštićenu materijalno kulturno-povijesnu baštinu. Gradsku jezgru okruživalo je devet kula od kojih je samo ostala kula Skrivanat iz 15. stoljeća. Prva građevina za koju je postavljen temeljac je Zborna crkva Marijina uznesenja u kojoj se nalaze brojna djela i koju se može svaki dan razgledati. Preko puta crkve, na trgu Petra Krešimira IV., nalazi se Kneževa plača u kojoj su stanovali brojni kneževi. Kao najvrijednije arhitektonsko djelo izdvaja se benediktinski samostan koji je posvećen sv. Margariti Djevici i Mučenicima na spomen nekadašnjoj crkvi u Starom gradu. Uz samostan se nalazi crkva Navještenja Marijina te kapela Gospe od Milosrđa. U samostanu se čuvaju vrijedni umjetnički

⁴² Izvor - <http://www.mediteranpag.com/>

predmeti kao što je Paški trn u kojem je relikvija Trna Kristove Krune iz Svete Zemlje. Prepoznatljiv je po izradi čipke, jer su upravo benediktinke osnovale prvu školu za djevojke u kojoj su ih podučavale šivanju čipke, čitanju i pisanju. Još od 16. stoljeća benediktinke su poznate po umijeću izrade kolača koje dan danas rade. Od zaštićeno materijalne kulturno-povijesne baštine ističu se još i magazini soli, crkva sv. Frane, kula Kamerlengo te crkva sv. Jurja kao zaštitnika grada Paga.⁴³

- Tradicionalne manifestacije koje se održavaju na otoku, a od koji je ona najvažnija i traje tokom cijelog ljeta, je Paško kulturno ljeto. Paško kulturno ljeto popraćeno je brojnim predstavama, izložbama, kreativnim radionicama, koncertima, smotrom folklora i klapskim pjevanjem. Za vrijeme Paškog kulturnog ljeta ističu se program Stara paška ulica, Pag – srednjovjekovni grad, pučki igrokaz Robinja i Paški tanac koji je prikaz susreta djevojaka i mladića obučenih u narodnu nošnju. Međunarodni festival čipke održava se svake godine u lipnju, na kojem se predstavlja umijeće čipkarstva i na kojem se održava radionica paške čipke na koju su svi dobro došli. Karneval je još jedna vrlo bitna manifestacija, održava se zimi i ljeti te je popraćen tancem i paškim kolom. Novaljsko kulturno ljeto, koje započinje blagdanom sv. Antona, višednevni je program popraćen brojnim koncertima, nastupima folklornih skupina, predstavama i sportskim natjecanjima od kojih se ističu Novaljsko glazbeno ljeti i Trijatar. Uskršnji doručak održava se na Uskršni ponedjeljak, a mogu se okusiti domaća jela i specijaliteti karakteristični za uskršno vrijeme te Fešta od maja na kojoj se također mogu probati brojni gastronomski specijaliteti.⁴⁴

5.2.3. Aktivnosti

- Posjet stalnim izložbama i sudjelovanje u radionicama vrsta su kulturnih aktivnosti te aktivnosti otkrivanja radnih procesa. Na otoku Pagu nekoliko je stalnih izložba od kojih su stalna izložba solarstva u magazinima soli. Posjetiteljima se želi na što bliži način prikazati tradicionalna obrada soli, koja je ujedno bila i jedna od glavnih gospodarskih djelatnosti otoka. Galerija Paške čipke, koja se nalazi u Kneževoj palači u gradu Pagu, sadrži mnogobrojne rukotvorine vrijednih čipkarica koje su desetljećima izrađivale i čuvale. Paška čipka uvrštena je u UNESCO-ov registar nematerijalne kulturne baštine,

⁴³ Izvor - <http://tzgpag.hr/>

⁴⁴ Izvor - <http://pag-centar.hr/>

a svake se godine održava i međunarodni festival paške čipke. Posjetitelji galerije mogu vidjeti kako se izrađuje paška čipka, ali i sudjelovati u radionicama na kojima mogu naučiti kako se izrađuje ta vrijedna rukotvorina.

Slika 8., Radionica paške čipke

Izvor: <https://www.zadarskilist.hr/>

- Planinariti se može do vrha sv. Vida, sa nekoliko označenih planinarskih staza. Od Dubrave okomitim usponom ili od Kolana laganim usponom te stazom od starih Šimuna koja se dijelom poklapa stazom iz Kolana. Na otoku postoji mnoštvo hridi, stijena i litica koje su namijenjene za ljubitelje visina. Pripremljeni putevi za uspon izrađeni su „On flash i Top Rope“ penjače. Zapadni dio Paške uvale namijenjen je isključivo penjačima koji se bave tehničkim penjanjem uz pomoć užadi. Staze su lako dostupne, ali samo morskim putem.⁴⁵
- Za ljubitelje podmorja zanimljivo je područje uvala Caska, na kojem se nekada nalazila Cissa, rimski grad. Prema povjesničarima taj grad potonou je u 4. stoljeću usred potresa, a ronjenjem se mogu pronaći ostaci građevina. Zanimljivo je i ronjenje u uvali Slana, jer je podmorje ispunjeno slikovitim stijenama, malim i jednom velikom i vrlo lijepom spiljom te u uvali Vlaška Mala, koja je zaštićeno područje, a u kojoj se nalaze ostaci potonulog trgovačkog broda s teretom amfora iz 1. stoljeća. Za one bez ronilačkog

⁴⁵ Izvor - <http://tzgpag.hr/hr/>

iskustva postoji nekoliko škola ronjenja koje polaznike mogu u samo nekoliko dana naučiti savladati osnovne vještine.⁴⁶

- Iskonsku dušu otoka i njegovu ljepotu najbolje je otkriti vozeći se biciklom. Na otoku je ukupno oko 120 km biciklističkih staza. Cikloturističkih ruta, koje su pogodne za sve vrste bicikala, ima sve ukupno 9, dok su cikloturističke staze najmjenjene biciklima sa širim gumama jer je podloga makadamska, a sve ukupno ih je 11.⁴⁷

5.2.4. Gastronomija

- Paška janjetina vrhunski je specijalitet upravo zbog načina uzgoja i ishrane ovce. Meso paške janjetine ima poseban okus zbog raznog aromatičnog bilja kojim se hrani poput kadulje i škrte sitne trave koja je obasuta posolicom, a nanosi ju zimska bura. Najčešće se priprema na žaru, ali i ispod peke.
- Paški sir, uz čipku najpoznatiji je brend otoka Paga. Izrađuje se isključivo od mlijeka autohtone paške ovce. Način prehrane ovce ujedno daje specifičan okus siru, a zreli sir koji je stariji od pet mjeseci ima karakterističan, pikantan okus, svojstven miris i blagu zrnatu strukturu. Paški sir jedan je od najboljih sireva u Hrvatskoj pa tako i u Europi, a nosi i licencu „Izvorno Hrvatsko“. Paški sir najbolje je probati uz paški pršut i masline, s toplim kruhom i bijelim vinom.

Slika 9., Paški sir

Izvor: <https://www.paskasirana.hr/>

⁴⁶ Izvor - <https://visitnovalja.hr/>

⁴⁷ Izvor - <http://tzgpag.hr/hr/>

- Proizvodnja grožđa i vina stoljećima su bila važna gospodarska grana otoka Paga. Bijelo vino koje se proizvodi od nekoliko sorata koje je zbog svoje boje dobilo ime „Paška Žutica“. Glavna sorta za proizvodnju tog vina su zaštićena vrsta grožđa „Gegić“ i „Burin“. Spada u lakša vina koja se piju uglavnom uz riblja jela, ali proizvode se i vina koja idu uz teža jela poput janjetine.
- Sol ili bijelo zlato, kako ju lokalno stanovništvo još naziva, na otoku se proizvodi još od 9. stoljeća. Proizvodi se potpuno prirodno; morska voda pod utjecajem sunčeve svjetlosti i vjetra isparav u bazenima i kristalizira u zatvorenom prostoru. Može ju se kupiti u bilo kojem supermarketu na otoku, ali i diljem Hrvatske.
- Baškotini su najstarija slastica, vrsta tvrdog slatkog prepečenca. U benediktinskom samostanu sv. Margarite u Pagu proizvodi se više od 300 godina gdje ih se može probati i kupiti. U prijašnjim vremenima goste se dočekivalo s baškotinama i bijelom kavom, a za Pažane je od iznimne važnosti, jer je nezamislivo bilo koje obiteljsko slavlje bez njega. Baškotin nosi oznaku „Izvorno Hrvatsko“ i „Hrvatski otočni proizvod“.⁴⁸

5.2.5. Turistička potražnja

„Dugoročan rast turističke aktivnosti praćen je nizom promjena u globalnom političkom, gospodarskom i, posebice, društvenom i tehnološkom okruženju bitno mijenjajući prirodu turizma.

Kretanja u domeni turističke potražnje ukazuju prije svega na procese segmentacije tržišta na brojne različite skupine kupaca uvjetovane, primjerice, fazama životnog ciklusa (npr. danas visok udio 50+generacije), stilom života (npr. LOHAS, DINK) ili interesima (npr. biciklisti, kulturnjaci). Općenito, međutim, riječ je o sve iskusnijim putnicima, aktivnim korisnicima suvremenih komunikacijskih tehnologija, informiranim i kritičnim, okolišno osviještenim, zainteresiranim za lokalni identitet, s težnjom prema širokom lancu zabavno-obrazovnih sadržaja visoke vrijednosti za novac. Turistička ponuda prilagođava se takvom 'novom kupcu' kroz snažnu diversifikaciju sadržaja i usluga, odnosno njihovom integracijom u kompleksne turističke doživljaje, kako bi bili što usklađeniji s potrebama različitih segmenata. Odgovarajući na nove društvene vrijednosti uvjetovane procesima globalizacije te pritiscima na okoliš, nezaobilazan element turističke ponude postaju primjena načela i procedura 'zelene prakse' na

⁴⁸ Izvor - <http://tzgpag.hr/>

razini destinacija i pojedinih objekata kao i posvećivanje sve veće pažnje poštivanju specifične 'slike' i 'duha' lokalne zajednice u oblikovanju prostora i kreiranju ponude.⁴⁹

Ruralni turizam podrazumijeva boravak na seoskom domaćinstvu, odnosno u ruralnom ambijentu. Ključni faktori su očuvan prirodni krajolik, autentični ambijent, domaća gastronomija, mogućnost sudjelovanja u uobičajenim seoskim aktivnostima kao što su berbe, radionice i slično te prateća ponuda poput rekreacije i kulture. Potražnja za ovakvom vrstom turizma uglavnom je iz urbanih sredina, profesionalnih zanimanja te zainteresiranih za miran tradicionalan život. Potražnja, osim što teži za boravkom u ruralnim predjelima vrlo su joj važna gastronomska ponuda koja podrazumijeva stara jela lokalnog stanovništva. Kulturna ponuda pod kojom se podrazumijevaju razne tradicionalne manifestacije, mogućnost sudjelovanja u radionicama, učenje i upoznavanje sa lokalnim načinom života te rekreacijska ponudom i obavljanje različitih rekreativnih aktivnosti u prirodi poput ronjenja i biciklizma.

Vezano za ključna obilježja tržišnog segmenta ruralnog turizma, kako se navodi u strateškom dokumentu „Strateški plan razvoja turizma grada Paga za razdoblje od 2016. do 2020 su:

- “Obilježja potražnje: Dominiraju obitelji s djecom, iz urbanih sredina, profesionalnih zanimanja, zainteresirani za 'miran tradicionalan život'.
- Ključni faktori uspjeha destinacije: Očuvan prirodni krajolik, autentičan ambijent, uređenje objekata s visokim 'osjećajem za mjesto', 'domaća' gastronomija, mogućnost sudjelovanja u uobičajenim seoskim aktivnostima (npr. berbe, gastro radionice), prateća ponuda (rekreacija, zabava, kultura).
- Očekivana kretanja: Daljnji rast potražnje privučene autentičnim ruralnim ambijentima. Daljnje prilagođavanje ponude suvremenoj potražnji kroz uvođenje certifikata kvalitete i edukaciju ponuđača.⁵⁰

U nastavku su prikazani podaci o dolascima i noćenjima turista u 2018. godini. Prema tim podacima razvidno je da otok Pag bilježi porast dolazaka i noćenja kako stranih tako i domaćih turista (usporedba 2018. i 2017.). Međutim isto tako je razvidno da otok Pag prema ovim podacima zaostaje za Zadrom, Biogradom na Moru i Ninom.

⁴⁹ Telišman-Košuta N., Ivandić N., Marković I., Strateški plan razvoja turizma grada Paga za razdoblje od 2016. do 2020. godine, grad Pag, str. 36.-37.

⁵⁰ https://www.pag.hr/images/2017/Strateski_plan_razvoja_turizma_Grada_Paga_2016_-2020__Javna_rasprava_25042017.pdf (20.04.2019.)

**DOLASCI I NOĆENJA TURISTA, REPUBLIKA HRVATSKA, NKPS 2012. – 2.
RAZINA, ŽUPANIJE, GRADOVI, OPĆINE U 2018.
TOURIST ARRIVALS AND NIGHTS, REPUBLIC OF CROATIA, NUTS
2013 – 2nd LEVEL, COUNTIES, TOWNS, MUNICIPALITIES, 2018**

	Ukupno <i>Total</i>	Domaći <i>Domestic</i>	Strani <i>Foreign</i>	Indeksi <u>2018.</u> <i>Indices 2017.</i>		
				ukupno <i>Total</i>	domaći <i>Domestic</i>	strani <i>Foreign</i>

Republika Hrvatska <i>Republic of Croatia</i>	dolasci/ <i>Arrivals</i> noćenja/ <i>Nights</i>	18 666 580 89 651 789	2 021 709 6 476 646	16 644 871 83 175 143	107,1 104,0	110,0 108,3	106,7 103,7
--	--	--------------------------	------------------------	--------------------------	----------------	----------------	----------------

Zadarska županija <i>County of Zadar</i>	dolasci/ <i>Arrivals</i> noćenja/ <i>Nights</i>	1 664 467 9 590 846	211 114 1 015 987	1 453 353 8 574 859	106,7 104,0	111,5 108,3	106,1 103,6
---	--	------------------------	----------------------	------------------------	----------------	----------------	----------------

Gradovi/ *Towns*

Benkovac	dolasci/ <i>Arrivals</i>	4 117	485	3 632	140,7	110,7	146,0
	noćenja/ <i>Nights</i>	30 464	3 027	27 437	139,7	108,5	144,2
Biograd na Moru	dolasci/ <i>Arrivals</i>	183 402	32 687	150 715	109,2	114,6	108,1
	noćenja/ <i>Nights</i>	984 204	147 712	836 492	104,6	110,7	103,6
Nin	dolasci/ <i>Arrivals</i>	150 034	13 116	136 918	107,0	119,0	106,0
	noćenja/ <i>Nights</i>	1 161 386	63 135	1 098 251	104,3	105,9	104,2
Obrovac	dolasci/ <i>Arrivals</i>	11 419	1 646	9 773	103,8	116,0	102,0
	noćenja/ <i>Nights</i>	88 619	9 918	78 701	110,2	118,7	109,2
Pag	dolasci/ <i>Arrivals</i>	117 635	11 061	106 574	103,7	114,7	102,6
	noćenja/ <i>Nights</i>	813 669	61 911	751 758	100,6	107,7	100,0
Zadar	dolasci/ <i>Arrivals</i>	557 659	70 565	487 094	106,3	107,4	106,1
	noćenja/ <i>Nights</i>	1 862 847	197 412	1 665 435	101,6	103,4	101,4

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/04-03-02_01_2018.htm (18.04.2019.)

5.3. Analiza ponude ruralnog turizma na otoku Pagu

„Premda je ponuda ruralnog turizma otoka Paga još uvijek u razvoju, s malim brojem registriranih seljačkih domaćinstava koji nude vlastite proizvode, tradicija sirarstva ukazuje na veliki potencijal za razvijanje ruralno-turističke ponude. Uz sir kao posebnost otoka Paga, gastronomska ponuda ruralnog turizma može uključivati vrsnu pašku janjetinu kao i ponudu kvalitetnih i vrhunskih otočnih vina autohtonih sorti Gegić i Žutica. U cilju unaprjeđenja kvalitete poželjno je u ponudu ruralnog turizma integrirati i aktivnosti kulturnog turizma kao primjerice radionice paškog čipkarstva, radionice suhozidne gradnje, organizirani obilazak kulturno povijesne baštine i sl. Ponuda se može upotpuniti i aktivnostima aktivnog turizma kao i ponudom turizma zaštićenih područja prirode. Zbog povoljnih klimatskih obilježja,

gastronomskih specifičnosti kao i bogatstva kulturno-povijene baštine, moguće je ponudu prilagoditi posjetiteljima starije životne dobi koji češće putuju u vansezonskom periodu.“⁵¹

Kako se navodi u strateškom dokumentu „Strateški plan razvoja turizma grada Paga za razdoblje od 2016. do 2020.“: „S udjelom od 54% u ukupnom broju ležajeva te 48% u ukupnim noćenjima u 2015. godini, obiteljski smještaj dominantan je oblik smještaja Grada Paga. Iako anketirani dionici turističkog razvoja Grada ocjenjuju su kvalitetu ponude obiteljskog smještaja iznadprosječnom (poglavlje Analiza Tržišta – Konkurentska pozicija) važnost ovog oblika smještaja za ukupne turističke tokove Grada pretpostavlja njegovo daljnje unapređenje. To podrazumijeva, uz mjere koje se odnose na unapređenje znanja i vještina, destinacijski menadžment i povećanje destinacijske ponude kao i marketinške aktivnosti. Jednako je važno i podizanje kvalitete smještajnih objekata/jedinica i tematsko/proizvodno profiliranje povezano s širenjem spektra usluga koji pojedini ponuđači nude (primjerice prilagođavanje ponude obilježjima potražnje za proizvodima obiteljskog odmora, aktivnosti, gastronomije, kulturi i sl.), jačanje interesnog udruživanja te osiguranja informacijsko-komunikacijske podrške kako u sferi tržišnih trendova i mogućnosti za financiranje različitih projekata tako i uspostavljanja aktivnog rezervacijskog/ prodajnog sustava obiteljskog smještaja. Posebnu pozornost valja posvetiti razvoju ponude ruralnog/agroturizma (13 objekata obiteljskog smještaja oglašava se kao seoski turizam) koji se realizira na aktivnim seljačkim domaćinstvima (usluge smještaja i hrana i piće iz vlastite proizvodnje te različitih rekreacijskih usluga, ali i edukativnih usluga ponajprije u domeni kulture života i rada). Osim nužnog podizanja razine znanja i vještina pružatelja usluga agroturizma te osiguranja informacija o njezinom tržišnom potencijalu, ubrzavanje razvoja ove vrste turističke ponude valja vezati uz financiranje, marketing, arhitektonske usluge te konzultantske usluge (etnologija, poslovanje, uređenje interijera i okoliša) (Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013.-2023.).⁵²

5.3.1. Smještajni objekti

Među smještajnim objektima ruralnog tipa na otoku Pagu ističu se Kućica Marija i Hotel Boškinac.

⁵¹ Razvojna agencija Zadarske županije, ZADRA d.o.o., Kevrić V., Peričić S., Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013.-2023., Zadar 2013., str. 147

⁵² https://www.pag.hr/images/2017/Strateski_plan_razvoja_turizma_Grada_Paga_2016_-2020__Javna_rasprava_25042017.pdf (20.04.2019.)

Kućica Marija, smještena u samom središtu Paškog zaljeva, na pola puta od Novalje i grada Paga, okružena je netaknutom prirodom, daleko od naselja. Locirana je na samoj plaži sa koje pruža pogled na kamenu divljinu i pitomost. Kućica je uređena u tradicionalnom stilu, ima struju i tekuću vodu i opremljena je svim sredstvima za ugodan odmor. Od kućanskih uređaja kućica je opremljena samo sa radiom, hladnjakom i kuhalom za vodu. Eksterijer joj je od kamena, sa drvenim griljama i terasom sa roštiljem. Prilaz automobilom je omogućen, ali ga se može parkirati 50 metara od kućice.

Hotel Boškinac nalazi se između Stare Novalje i Novalje, na vrhu Novaljskog polja. Izgrađen od kamena te uređen od pomno biranih materijala i ručno izrađenim namještajem. Sastoji se od osam soba i tri apartmana sa svom potrebnom opremom. U sklopu hotela nalazi se restoran u kojem se pripremaju tradicionalna jela na kreativan i moderan način te vinarija u kojoj se mogu kušati vina otoka Paga. Hotel posjeduje svoj vlastiti vinograd koji se prostire na površini od 5 hektara.⁵³

5.3.2. Ugostiteljski objekti

Na otoku Pagu nalazi se nekoliko konoba i OPG-ova (Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo) i koje su uređene na tradicionalan način, od kamena i mnoštvom predmeta iz prošlosti.

Izletište Kuković smjestilo se usred poznatih pašnjaka paških ovca, gdje se mogu okusiti stara jela, janjetina i sir koju proizvodi obitelj Kuković te izletište Ante Prtorić koja također nudi domaće proizvode otoka Paga kao te restoran Kaštel koji se nalazi u centru grada Novalje, u svom prekrasnom prostoru starom više od 300 godina nudi specijalitete morske i mesne specijalitete otoka Paga.⁵⁴

⁵³ Izvor - <http://lika-gastro.com/>

⁵⁴ Izvor - <https://www.agroturizam-zadar.hr/>

6. ZAKLJUČAK

Otok Pag idealno je mjesto za bijeg od svakodnevnice, ali i za one koji jednostavno žele uživati u prirodi i kulturnim znamenitostima. Otok Pag obiluje brojnim prirodnim resursima, kulturnim spomenicima i aktivnostima te specifičnom gastronomijom koje čovjeka mogu prisjetiti kako se nekada živjelo. Sve navedeno je odlična predispozicija za razvitak ruralnog turizma. Da bi se iskoristili resursi koje otok pruža, turistička zajednica bi trebala pokrenuti razvitak ruralnog turizma, u dogovoru sa lokalnim stanovništvom, kako bi se privukli turisti. Da bi se ruralni turizam kao takav razvio na otoku, potrebno je otvoriti tradicionalno uređene smještajne i ugostiteljske objekte, u kojima bi gosti, uz konzumiranje lokalnih proizvoda, uključivanjem u tradicionalne radionice i aktivnosti, osjetili pravi duh seoskog načina života. Da bi turisti, odnosno gosti stigli u mjesto u kojem mogu naučiti i vidjeti kako se nekada živjelo, ali i sudjelovati u aktivnostima koje pruža otok Pag, te boraviti u tradicionalno uređenom prostoru, prvo moraju preko nekoga ili nečega čuti za Pag. U tome ključnu ulogu ima turistička zajednica otoka Paga. Njezina najveća zadaća, nakon dobro razvijenog plana za razvoj ruralnog turizma otoka, je i promoviranje samog, naravno sve to uz pomoć i suradnju lokalnog stanovništva. Osim toga, upoznavanje sa tradicionalnim načinom života, konzumiranjem zdrave i kvalitetne prehrane, uključivanjem u brojne tradicionalne radionice i aktivnosti oplemenjuje nas kao osobe, ali i budi u nama svijest o boljem te zdravijem načinu života i naravno očuvanjem prirodnih i kulturnih dobara.

7. LITERATURA

- [1] Analiza posebnosti i percepcije ruralnog turizma Istre, Poreč 2012.
- [2] Baćac R., Priručnik za bavljenje seoskim turizmom, Zagreb 2011.
- [3] Begović I., Diplomski rad, Selektivni oblici turizma, Varaždin 2016.
- [4] Geić, S., Menadžment selektivnih oblika turizma, Udžbenici Sveučilišta u Splitu, Sveučilište u Splitu, Split, 2011.
- [5] Horwat HTL, Turistička zajednica SDŽ, Split 2009.
- [6] Krajnović i sur., Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice, Oeconomica Jadertina 1/2011
- [7] Razvojna agencija Zadarske županije, ZADRA d.o.o., Kevrić V., Peričić S., Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013.-2023., Zadar 2013
- [8] Ružić E., Ruralni turizam
- [9] Ružić P., Analiza posebnosti i percepcije ruralnog turizma Istre, Poreč 2012
- [10] Šišara J., Teorija i organizacija turizma (skripta), Veleučilište u Šibeniku, Šibenik 2016
- [11] Telišman-Košuta N., Ivandić N. i Marković I., Strateški plan razvoja turizma, Grad Pag
- [12] <https://www.agroturizam-zadar.hr/>
- [13] <http://www.apartmanija.hr/>
- [14] <http://croatialink.com/>
- [15] <http://www.croatia-service.com/>
- [16] <http://www.enciklopedija.hr/>
- [17] <http://web.hamradio.hr/>
- [18] <http://lika-gastro.com/>
- [19] <http://www.mediteranpag.com/>
- [20] Izvor - <http://www.mvep.hr/>
- [21] <https://www.pag.hr/>
- [22] <http://pag-centar.hr/>
- [23] <http://www.pedalompopagu.com/>
- [24] <https://www.putovnica.net/>
- [25] <http://www.tz-povljana.hr/>

- [26] <http://tzgpag.hr/>
- [27] <https://visitnovalja.hr/>
- [28] https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/04-03-02_01_2018.htm
- [29] https://www.pag.hr/images/2017/Strateski_plan_razvoja_turizma_Grada_Paga_2016_-2020__Javna_rasprava_25042017.pdf

